

II.

Az Isten egységéről.

(Mondatott a bágyoni zsinaton 1827-ben).

Unitarier in gutem Verstande müssen wir Alle seyn: denn die Lehre von Einem Gott ist Grundstein des A. und N. Testaments.

Herders Briefe, das Studium der Theologie betreffend. Dritter Theil 5. 182.

Midőn megállottam ezen szent helyen, hogy hivatalt kezdő szolgatársaimmal vizsgálnám az Urnak utait, úgy jelenik meg előttem a vallás kies mezeje, mint egy valóságos paradicsom, mely nem csak májusi és ifjak számára nőtt szépségekkel ajánlja magát, hanem valamint az anyatermészet az esztendő minden részeiben gyönyörködtet, áldással gazdag és minden időközt foghatóságához képest kielégít: úgy ez is a lefolyt századokban és a mi időnkben, a pallérozott és pallérozatlan, még gyermekség állapotjában levő s már megért koru népek boldogságáról gondoskodott és gondoskodik. Voltak már Kaldeában a bálványoknak oltárai, midőn Ábrahámot kihivta hazájából a Jehova, hogy az egy igaz Istent tisztelő nép atyjává lenne. Voltak Egyiptusban áldozó papok, midőn Mózes az égő csipkebokorból megértette a Jehova szavát, engedett annak, s testvérevel Áronnal elment az Ábrahám maradékinak megszabadítására s fundálója lett a választott népnek. Ha dicsekednek a zsidók Mózesrel és prófétákkal: Solon Athenében, Lycurgus Spártában, Numa Pompilius a rómaiaknál hiresek, mint az őket hallgató népnek polgári és vallásos alkotói. Ha nem emlitem is Zoroástert, Confuciust és

másokat sokakat, kik különböző helyeken és népek közt más más formában fogták fel a boldogító vallás sugárait: úgy jelent meg az Ur Jézus Krisztus ezelőtt mintegy 1827 esztendőkkel, mint a világnak egyedül való világossága; s a ki jártas a vallások historiájában, kénytelen ezen örvendeni mint a szorgalmatos polgár a nap feljöttén. Az Ur Jézusé az elsőség, minden kérdésen kívül, a vallás mezején, tartozik megvallani az ellenség is: Bizony ez ember Istennek Fia vala. De azért nem száradtak el a többi myriad plánták a megmérhetetlen térségen. Mint az egen a nap mellett több világitó szövétnekek vannak; úgy tetszett a godviselésnek a k. vallás mellett több kifolyásait megszenvedni a vallás tengerének. Sőt mint a napból kifolyó sugárok a különböző plántákat más-más színre festik, így az Ur Jézus Krisztus által szerzetetett anyaszentegyházban a vallás különböző formákban jelenik meg. A félholdnál többet nem érdemlő Mahumednek, ha nem több, vannak annyi követői mint az igaz világosság napjának. A bálványok oltárai nem szüntek meg füstölögni azután is, hogy az Ur Jézus tanította: Az Isten lélek, őtet lélekben és igazságban kell imádni. Maga a keresztény anyaszentegyház historiája többet mutat háromszáz nevezetes szakadásoknál a k. anyaszentegyházban. Úgy tetszik azért, midőn a magokat papi hivatalra elszánt szolgatársaimmal alátekintek a vallás megmérhetlen mezejére, mintha hívnának a kaldeai mágusok: kövessük őket; hívnának az egyiptomi papok: áldozzunk a kerti veteményeknek; hívnának a görögök és rómaiak mythosos vallásukra; hívná a nagy mufti Mekkába Mahumedhez; hívná Zoroaster a sötétségből világosságra; hívnának a fejér zászlós Bráma papjai, az égi testektől boldogságot váró Confucius maradéki, s a Tibet környékén magát tiszteltető nagy Láma; hívnának a görög és római anyaszentegyház, a Luther, Calvin és Socinus lelkeik: menjünk utánok. Hívnának; de nem viszem tovább, a vallás mezején egy-egy plánta mellett

megállapodott hívogatók leírását; mert csak ennyit látva is, ki nem kérdi magában a pünköst napján Jeruzsálemben egybegyült néppel: Atyámfiak, férfiak, mit cselekedjünk? Beliálhoz álljunk-e vagy a Krisztushoz? Jeruzsálemben maradjunk-e Jeroboámmal, vagy Dánba és Béthelbe menjünk Roboám után. — Azonban meg ne botránkoztatok ér. hallgatók! megmérhetetlen igaz a vallás mezeje, különböző plántákkal ültette azt bé a mennyei gondviselés, s akármelyiket is ezekből ócsárolni, hasonló vétek az Istennek munkáját kritizáló Momuséhoz; — mindazáltal én megmaradok abban a miben vagyok, s a mennyei Atyának bennem munkálkodó kegyelme szerint az unitárizmust hirdetem ez órában is. Evégre az Isten egységéről való tudomány mellett megállapodván, a rend, melyet beszédemben tartok, e lészen:

I.) Erősitem: csak egy az Isten.

II.) Ezen meggyőződésből tanuságot szólok. Az egyetlen egy Istennek legyen áldás, tisztesség és hatalom mind örökön örökké!

I.

Egy az Isten.

Tudakozám a damascusi Jánostól, kit Nagy Albert és Aquinas Tamás eléggé megczáfoltak: mi az Isten, s azt felelé: oly valóság, mely minden ismeretek felett vagon. Tudakozám az újabb idők filozófiai nagy reformátorától Kánttól: mit tart Istenről? s azt felelé: gondolkodhatunk róla s hihetünk benne, de meg nem ismerhetjük, s valljuk meg: az Isten láthatatlan; minden azért, a mi az Istenről az emberekben vagon, az okos hit szüleménye. Ezen okos hitnél fogva hiszszük, hogy az Isten legtökéletesebb valóság, a világnak teremtője és gondviselője. Ezen Istenről erősitem: csak egy. Erősitem ezt, mert az okosság és természet egy Istent prédikálnak, a szentírásokban egy Isten tanittatik, a historia egy Istenre vezet. Lássuk rendre:

1.) Az okosság és természet csak egy Istent prédikálnak. — Igyekezzenek bár némely theologusok az okosságot és természetet számkivetni a kathedrából: Jézus az igaz mester erre nem mutatott utat, az apostoli ekklézsia Jézust követte. Jézus nem csak megengedte, de kötelességgé tette az okosság használatát: Tudakozzátok az irásokat, mert nektek úgy tetszik, hogy azokban örökéletetek vagyon, és azok, a melyek én rólam bizonyoságot tesznek. Ján. 5, 39. Jézus ottan ottan ismerteté Istent és a gondviselést a természetből: Vegyétek eszetekbe a mezei liliomokat, mi módon növekednek, nem munkálkodnak és nem fonnak: mindazáltal mondom nektek, hogy Salomon minden királyi dicsőségében nem öltözött úgy, mint ezek közül egy. Ha Isten a mezőnek fűvét így ruházza, nem sokkal inkább titeket oh kicsin hitűek. Mát. 6, 28. 29. 30. A zsidó és apostoli sz. ekklézsia a pogányok közt az Istent józanon tisztelőket kegyeseknek ismerék. S valljuk meg az igazat: Isten a természetben jelentette ki először magát. Ezen kijelentés tolmácsa a józanokosság; szent azért az okosság és természet szája a józan-gondolkozásu ember előtt.

Ez az original kijelentés, s ez az isteni tolmács egy Istent prédikálnak. A féhisizmus, antropomorphizmus, pantheizmus és spiritualizmus historiája jót áll érte, hogy az okosság csak egy végetlen tökéletességet fogad el kielégítő Istennek. Ezért hiszszük: hogy az Isten végetlen tökéletesség, mindenek teremtője és gondviselője, örökkévaló, mindenható. Oly tulajdonságok ezek, melyek mindent kimeritene; azért magokhoz hasonlót nem szenvednek meg. Egy végetlen tökéletesség megengedése a más szükségtelessé és lehetetlenné teszi. Egy örökkévaló nem enged helyet a más örökkévalónak. Egy mindenható kirekeszti a másik mindenhatót. Egy teremtőnek feltétele nem hagy

egy másodikat feltéetni. Két gondviselő annyival inkább több zavarba hozná a természet megállított örökös rendjét. — Nincsen itt helye a hozzáadásnak és sokszorozásnak. Az okosság csak egy Istent prédikál.

Figyelmezzetek a természetre. Nézzétek a világi dolgok folyását. Nem álmodtak-e Cyrustól fogva Napoleonig alá minden nagy hódoltatók egy minden birodalmakat magában foglaló monárcchiáról? Nincsen-e egy gazda egy házban, egy fejedelem az országban a természet tutorsága alatt? Emeljétek fel szemeteket az égre! Nem egy nap körül forognak-e az égi testek? Nézzétek meg a földi dolgokat: nincsenek-e mind a föld középpontjához köttetve? Lessétek meg a világon széljelfolyó vizeket: nem megtérnek-e a közkútffőre az oceánra? S ezeket látván mondjátok meg: ha a természet több hármóniás birodalmak szövetsége, lehet-e több egy fedelménél? Ha a világ minden teremtett dolgoknak szállást adó ház, hogy foghatóságokhoz képest boldogok legyenek, lehet-e abban több egy gazdánál? Ha az ég és föld teszük a nagy mindenséget, lehet-e több egy Istennél? Nem, oh nem! A polytheizmus ellenkezik a természettel és józanokossággal. A természet és józanokosság egy Istent prédikálnak.

2.) A szent irásokban is egy Isten tanittatik. Minthogy az Antoninus igen helyes észrevétele szerint, az okosságban és természetben hozzánk szóló Istent nem mindennek értük s azért neki nem engedelmeskednek, — hogy az emberi erőtlenségen segítne a Gondviselés, lett a kijelentés bölcs zsidó férfiak által, kiknek írásaik szent nevet nyertek, mind azért, mert a szentlélek különös segedelmével irattak; mind azért főképen, mert szent dolgokról szólanak, ismertetésén Isten akaratját az emberek idvezítése felől. Ezen irások az ó- és új-testamentomban az egybeszedőve a k. hit sinormértékévé tétettek, mint az Isten kijelentett akaratjának tulajdon kútfejei. Ezen irások csak egy Istenről tanitnak, akár nézzük az ó, akár az új testamtom intézeteit. Lássuk rendre.

a.) Az ó testamentomi szentírások célja az egy Istenről való tudományt meggyökereztetni. Megegyeznek a kritikusok abban: hogy a zsidó nemzet története Ábrahámmal kezdődik, s a mik Ábrahám előtt a világ közönséges történetéből említettnek, csak szent philosophémák. Nem említem azért, hogy az ó testamentumi szentírásoknak már kezdete: Kezdetben teremté Isten a mennyet, földet, tengert és minden azokban levő álatokat — egy Istent tanít. Nem felelek azon ellenvetésre, melyet némelyek ama pompás festésből vettek, mely szerint a Teremtő mint egy nagy fejedelem, a maga képét fel akarván állítani a mindenségben így szóla: Teremtsünk embert. Mert az író, midőn alább a remek ember teremtését leírja, így ír: Teremté Isten az embert a maga képére és hasonlatosságára. Megbizonyítván ez által, hogy ő monotheista volt. De nem ereszkedem a sz. tradíciók körébe. Csak azt nézzük: miként gondolkodtak Istenről a pátriárkák, Mózes és a próféták. Amott kezdésben, itt megerősítve, a prófétáknál magyarázva vagy az ó. t. vallás. Mindenütt csak egy Isten tanítatik.

b.) A pátriárkák egy Istenben hittek. Azért hagyá el a hívők atyja Ábrahám szülőtte földét Káldeát, mert a bálványimádás kezdett vala ott közönségesse lenni. Ő értette az Urnak szavát, a ki így szólott: Eredj ki a te földedből, és nagy nemzetségek atyjává teszlek tégedet. 1. Móz. 12. 1. 2. Ezen Urnak nevében áldá meg őtet Melchisedek 1. Móz. 14. 19. 20. Ez az Ur, az Isten nyilatkozatá ki magát Ábrahámnak: Én vagyok az Ur, ki tégedet kihoztalak Káldea városából Urból, hogy neked adnám e földet, hogy birnád örökség szerint. 1. Móz. 15. 2. 7. Izsák és Jákób azért nevezetesek, hogy ugyanezen Istenben biztak és ezt tisztelték. Így bizonyítják Ismáel és Ézsau. — A pátriárkák egy Istenben hittek.

c.) Mózes is egy Istent tanított. Mint egyebekben csodálatosak a gondviselés munkálkodásai, úgy az Ábrahám maradékinak historiájában. Ábrahám, Izsák és Jákób éltek a Jehovától ígértetett jókkal; de a Jákób fiai a bálványozó Egyiptusban rabszolgaságra jutottak és ott, némelyek szerint 430, mások szerint 250 esztendőket töltvén, mutatja a historia, mennyire elaljasodtak volt a fenyték és nevelés házában. Az erős Isten, ki az Ur Jézus tanítása szerint a kövekből is támaszthat fiaikat Ábrahámnak, már itt dicsőségessé lett. A Faraó udvarában fejedelmi módon növekedett és onnan csodálatosan elbujdosott Mózes Midiánnak földében, az égő csipkebokorból megérté az Ábrahám, Izsák és Jákób Istenének szavát, mint Ábrahám a bálványozó Káldéában. Mózes által az Ábrahám maradéki megszabadítatván, az adott törvények az egy Isten tiszteletét megerősítették: Halld meg Izrael, én vagyok a te Urad Istened, ki tégedet kihoztalak Egyiptomnak földéről, a szolgálatnak házából. Ne legyenek te neked énelőttem idegen istenid. Ez az első parancsolat, melyet Isten a Sinai hegyen Mózes által a népnek adott. 2. Móz. 20, 2. 3. Tisztán magyaráztatik ez az ötödik könyvben, mely még egyszer summázva eléhord minden parancsolatokat. Tudjad annak okáért a mai napon és szivedben tartsad: hogy csak az Ur az igaz Isten, mind fenn mennyben, mind alatt a földön és nincs más Isten ő kivülte. 5. Móz. 4. 39. Halljad Izrael, a mi Urunk Istenünk egy Isten. 5. Móz. 6, 4. 33, 19. Mózes egy Istent tanított.

d.) A próféták egy Istent tanítottak. A próféták magyarázói a Mózes írásainak. A levén célja a Mózes törvényének, hogy az által a vallásbeli ismeretek bizonyos grádusa megtartatnék Zsidóországban, míg a Messias megjelenik: a gondviselés időről időre állított elő nagy férfiakat, kik a kijelentett vallást a megtámadók ellen oltalmazták s

a megvesztegetetésből visszaállítani igyekeztek. Így lett nevezetes a sz. könyvben olvasható próféták sora. Ezek is egy Istent tanítottak. A hamis próféta Baál, idegen oltárok mellé hívja a népet, ekkor előállítja a gondviselés Ilyést, felruházza csodát tevő erővel, hogy a Baál papjait meggyőzvé, a nép vallást tenne: Az Úr az igaz Isten, az Ábrahámnak, Izsáknak és Izraelnek Ura Istene 1. Kir. 18. 36. 39. A zsoltárok írója előre gondoskodó büntetéseket festgetvén, azoknak mintegy megpecsétlésére, szent elragadtatásban írja: Tudják meg, hogy te, kinek neved Jehova, csak egyedül vagy felséges Isten, mind az egész földön. Zsolt. 83, 19. Ez az egy Isten nyilatkoztatá ki magát Ésaiásnál: Én vagyok az Úr, ez az én nevem, és az én dicsőségemet másnak nem adom, sem az én tisztességemet a bálványoknak. Ézsai. 42, 8. De nem terjedek többre. Olvassátok meg az egész ó testamentumot. Az egésznek intézete az egy Isten ismertetése s a bálványok kiirtása. Így fogjátok találni a pátriárkáknál, így Mózesnél, így a prófétáknál. Az ó testamentumi sz. írások célja az egy Istenről való tudományt meggyökereztetni az emberek szívében.

e.) Az új testamentumi sz. írásokban is egy Isten taníttatik. „Ne gondoljátok, hogy jöttem a törvénynek és prófétáknak eltörlésére. Nem jöttem hogy eltöröljem, hanem inkább hogy azt bétöltsem. Így mond az Úr Jézus Mát. 5, 17. S valójában, úgy lehet nézni a ker. vallást a zsidó vallással egybehasonlítva, mint a napot ama kezdetbeli világossággal. A zsidóknak jelent meg először az Úr Jézus, tanítványai született zsidók és a zsidók közt növekedtek. A k. vallás a zsidó vallásból fejlődött világosság; nem vonhat azért homályt a vallásos pállérozódás legfelségesebb csillagára, az Isten egységéről való tudományra. S nézzük bár az Úr Jézus Krisztus tanításait, nézzük az evangelisták és apostolok lelkesített okoskodását

e tárgyban, mindenütt az Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak Istene, az Ur Jézus Krisztusnak sz. Atyja: egy Isten tanittatik. Mint Mózes a törvény summájában legelöl teszi: Szeressed a te Uradat Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és minden erődből. 5. Móz. 6, 5. Ugy az Ur Jézus Krisztus tanítása szerint ez az első és nagy parancsolat Mát. 22, 37. 38. Mint Mózes a parancsolatok homlokára ezt írta: Halljad Izrael, a mi Urunk Istenünk egy Isten. 5. Móz. 6, 4. Igy az Ur Jézus tanítja: Ez az örök élet, hogy megismerjenek tégedet amaz egyedül igaz Istennek, és a kit elbocsátottál az Ur Jézus Krisztust. Ján. 17, 3. Mint a próféták az Ábrahám, Izsák és Jákób Istenét hirdették: ugy sz. Pál apostol és Barnabás Ikoniumban az őket Istennek kiáltó nép előtt, köntösüket megszaggatván, felkiáltának: Férfiak, miért mivelitek ezt? Mi is emberek vagyunk, kik tanítjuk hogy megtérjete az igaz élő Istenhez, ki teremtette a mennyet, földet, tengert és minden azokban levő állatokat. Csel. 14, 15. Ugyan sz. Pál apostol a korinthusi gyülekezetnek tisztán megírta: Tudjuk, hogy a bálvány semmi, és hogy nincsen több Isten, hanem csak egy. Kor. 8, 4. Egy szóval az új testamentumi szentírásokban is egy Isten tanittatik. A szent írásokban egy Isten tanittatik — és végezetre

3.) A historia is egy Istent tanít. A ki ismeri francziát, ismeri az egész francia nemzetet. Igy mond Rousseau. Ezzel megegyezőleg merem állítani, hogy a ki a világ különböző részeiben tiz különböző nemzet historiáját jól kitanulta, ismeri az egész emberi-nemet, mert az emberek mindenkor s mindenütt emberek voltak és emberek maradnak. Ugy nézem azért a historiát az emberiségországában, mint a mágusok előtt a bethlehemi jászolyhoz vezető csillagot, vagy az Urnak angyalát a választott nép előtt. A historia az Ariadne fonala az emberi-nem kezében, mely a

merész Theseusokat győzelemre vezeti. A historia is egy Istent tanít.

Mint a gyermek apró játékokban kezdi lelki tehetségeit mutogatni, s nem alkalmas nagy dolgokra, úgy az ember is nem hosszasan gyermekeskedett, míg az egy Isten imádására alkalmas lett. A mely nemzetek, más hódoló vagy hódoltató nép által egyszerre segítették fel a vallásos megvilágosodásban: mind úgy jelennek meg először mint bálványozók. Ábrahám a bálványozó Káldeából jöve ki. Egyiptus plántákat, állatokat és mindent imád. A tudós görögöknél is az a nagy ember, ki elsőben merészlé állítani: „Isten nem a világ, nem is a világban szélyelfolyó lélek“, merész állításáért számkivetett. A római szabadársaságnak harmincz ezer istenei voltak. Ma is az emberiség bölcsőjéből most kikelő nemzetek szeretik bálványaiknak áldozni. Későre tud az isteni eredetű lélek, földi tárházát mintegy megtagadva felemelkedni a tiszta lelkek országába. A test szükségeinek kipótlására leginkább befolyjni látszó dolgok: nap, hold, csillagok, föld, tűz, víz, levegő s több effélék a nemzeti pallérozódás első grádicsán álló emberek kedves bálványai.

De a pallérozódás előmentével elhagyják az emberek a bálványozást, mint a felserdült ifju a gyermekjátékot. Ábrahám kész elhagyni hazáját, hogy maradéki az egy Jehovának szolgáljanak. A bálványozó görögök és rómaiak örömmel fogadják az egy Istent tanító Ur Jézust, kit az övéi bé nem fogadtak. A nap feljöttével eltűnnek az apróbb világító szövétnekek: az egy Istent megismervén az emberek, megismerik a bálványok tehetetlenségét. Pythagoras, Anaxagoras, Sokrates, Hieron, Pláto, Aristoteles, Zéno és Plotinus, a görögök nagy doktorai bizonyosságot tesznek állításomról. A historia is egy Istent tanít. — Mi ebből a tanuság? rövidebben adom elő az utolsó részben.

II.

Ha az okosság és természet, a szentírások és historia egy Istent tanítanak: ebből három tanuságot jegyzek meg. Az Isten egységéről való tudomány megmérhetetlen fontossága. Az Isten egységéről való tudományban állhatatosan meg kell maradni. Az Isten egységéről való tudományt terjeszteni kell. Lássuk rendre.

a.) Az Isten egységéről való tudomány megmérhetetlen fontossága. Az okosság az Istenség földi vicéje, a természet a minden kijelentéseket megelőzőt originál, a kijelentés az okosság és természet mennyből jött tolmácsa, a historia az emberi-nem vezércsillaga. — Ezek minden orakulumokat és sibillákat, minden oskolai bölcseket és ámitókat feljűlmuló bizonyosságai az igazságnak. Az emberi-nem földi boldogítói ezek segedelmével lettek népek atyjai; ezek vezérelték az embereket eleitől fogva a közjóllét kielégítő kűtfejeire. Nagy azért fontossága az Isten egységéről való tudománynak már megpecsételtetésénél fogva.

Adjuk hozzá azt is: Mint a Cyrus által elárkoltatott Eufrátes, megfosztaték az őrizetére bízott Babylont oltalmazó erejétől, s a hódoltatónak bémenetelt engede az addig meg nem hódoltatottba: úgy az istenek szaporításával az emberek palladiuma a vallás meghasonolván, elgyengül. Mint a sátánnak hitelt adott Ádám és Éva nem maradhatának többé a paradicsomban: úgy az egy Istentől elállás vezet a hitelenség, bálványimádás, rabszolgaság, s több elajjasodások Babylonjába. Sőt mint Faeton, a nap szekerébe ülvén, felperzselé a világot: úgy az egy Isteneu kívül minden más felforgatja a vallás szentbirodalmát; tüzet, romlást hoz a társaságokra. Így tanítja a zsidó nép, így a bálványozó népek historiája. Ezért kérdi sz. Pál apostol tüzesen: **M i k ö z e v a n a K r i s z t u s n a k B e l i á l l a l ?** Ezért feddó-

dik Hoseas próféta: Elhasonlott az Istentől az ő szívök, majdon reájok rakódik az ő bűnök; Ő maga az Isten elrontja az ő oltárait és eltöri az ő bálványait. Hos. 10, 2. Ezért a választott nép boldog mindenkor a Jehova pártfogása alatt, s veszedelmezik a Jehovától eltávozván. Az Isten egységéről való tudomány megmérhetetlen fontosságu. — Ez az első tanúság az elmondottakból. — Második tanúság:

b.) Az Isten egységéről való tudományban állhatatosan meg kell maradni. Természet, józanokosság, kijelentés, historia! — ha ezek megcsalnak, bizhatik-e a gyermek szüleibe, a tanítvány tanítójába, az úta-zó az út mellé állított vezérbe? Nem, oh nem! Nem lehet az Isten egységéről való tudománynál igazabb.

Azonban Jézus az olajfák hegyén ezt a leczkét adá tanítványainak: Meglássátok, hogy valaki titeket el ne hitessen, mert sokan fognak eljöni az én nevemben, kik ezt mondják: Én vagyok a Krisztus, és sokakat elhítenek. Máté. 24, 4. 5. S valójában a moábiták, samariabeliek, feniciaiak és Babylon baáljai próbálták elcsábítani a zsidókat. Ma is vannak hamis próféták. Meglássátok, hogy valaki titeket el ne hitessen. Sz. Pál apostol tüzesen tudakozza Korinthusban: Mi köze van a Krisztusnak Beliállal? 2. Kor. 6. Ma is vannak hamis tanítók. Meglássátok, hogy valaki titeket el ne hitessen. Sz. Pál Apostol és Barnabás Lisztrában csodát tevén, a nép felkiálta: Az istenek jöttek hozzánk emberi ábrázatban! Csel. 14, 11. Ma is vannak tévelygők. Meglássátok, hogy valaki titeket el ne hitessen: A zsidók jelt kívánnak, a görögök pedig bölcseséget keresnek. Ezt jegyzé meg sz. Pál apostol a maga idejéről 1. Kor. 1. 22. Ma is vannak csodálatos mystikusok, vak skeptikusok, merész rázionálisták s több effélék. Meglássátok, hogy valaki titeket el ne hitessen. Állítsa előtökbe bár Luczifer a

világ költött isteneit: a nap sugáiraival fényes Fébust, a holdvilágon sétáló Cynthiát, a tűzben melegítő Mulcibert, a szelek szárnyain járó Eolust, a tengereken hajókázó Neptunt, s a föld fundamentumát tartó Tellust, — tegyetek vallást sz. Pál apostollal: Tudjuk hogy a bálvány semmi, és hogy nincsen más Isten, hanem csak egy. Álljon elé a római szabadtársaság harmincezer isteneivel; meglásások, hogy valaki titeket el ne hitessen, ti tegyetek tanubizonytságot: Az Ur az igaz Isten, az Ur az igaz Isten, az Ábrahámnak, Izsáknak és Izraelnek Ura Istene. 1. Kir. 18, 36, 39. Keljen fel bár a dágon bálvány és helyeztesse magát a frigy-láda mellé, s igyekezzék szakadást csinálni; ti Ilyéssel prédikáljátok: Meddig sántikáltok kétfelé? Ha az Ur az Isten, kövessétek őtet, ha pedig a Baál, kövessétek azt. 1. Kir. 18, 21. — Ti legyetek hasonlók a napraforgóhoz, mely mindenkor kíséri a napot. Titeket az egy Istentől sem angyalság, sem fejedelemség, sem semmi nemü teremtet állat el ne szakaszson. Ti az egy szívet és lelket, egy embereteket szenteljétek egyedül az egy Istennek. Az Isten egységéről való tudományban állhatatosan meg kell maradni — és végezetre.

3.) Az Isten'égységéről való tudományt terjeszteni kell. A gyertyát nem azért gyujtják meg, hogy elrejtsek véka alá, hanem hogy a gyertyatartóra tegyék, és fényljék mindeneknek, kik a házban vannak. Igy mond az Ur Jézus Mát. 5, 15. Elmenvén, tanítsatok minden népeket: ezt az instructiot adá tanítványainak, Máté 28, 19. A tanítványok engedtek a parancsoltnak. Péter, Jakab az Alpheus fia és Mátyás prédikállottak Zsidóországban, András Akhaiában, a nagyobbik Jákab Spanyolországban. János Ázsiát, Filep Sczithiát bejárta, Bertalan az örményeket, Máté a szerecseneket, Tamás az indusokat, Simon és Judás a perzsákat hívták az Ur Jézus zászlója alá.

Keresztények! az Isten egységéről való tudomány nap a vallások országában. Ne engedjétek ezt a napot homályba menni. Ismertessétek meg a világgal, hogy a hold ez által fénylik s a csillagok ennek segedelmével ragyoghatnak. Ismertessétek meg, hogy az Istenen kívül a többiek csak plá-néták s az egy Isten világánál fénylenek. Természet, józanokosság, kijelentés, historia egy Istent tanítanak. Kövessétek ezen igaz mestereket. Hirdessétek ezekkel az igazságot: egy az Isten. Egy az Isten, ezt az igazságot prédikáljátok theologusok, hogy a Pál, Apollos és Kéfás tanítványai közt versengés ne támadjon. Egy az Isten, ezt az igazságot hirdessétek juristák, hogy az országokban egy értelem, egy akarat legyen. Egy az Isten, ezt az igazságot ismerjétek meg orvosok, hogy a szegényen mint a gazdagon könyörüljétek. Egy az Isten, ezt az igazságot hirdessétek filozófusok, hogy a sötétség országa eltöröltetvén, a világosság győzedelmeskedhesék. Egy az Isten! ezt az igazságot ismerjétek meg mindenek, hogy a szakadások megszünvén, egymást testvéri szeretettel ölelhessük. Egy az Isten. Tanuljátok meg mindenek, hogy az Isten egységéről való tudományt terjeszteni kell.

Ime keresztények, még egyszer summázom az elmondottakat mint a Mózes ötödik könyve a törvényt. Egy az Isten, ezt az igazságot prédikálja a józanokosság és természet, ezt prédikálja a szentírás, ezt a historia. Az Isten egységéről való tudomány megmérhetetlen fontosságu. Az Isten egységéről való tudományban állhatatosan meg kell maradni. Az Isten egységéről való tudományt terjeszteni kell. Legyen áldott azért azoknak emlékezetök, kik ezt a tudományt tanították. Legyen áldott az Isten, ki minket is a maga ismeretére juttatott. Legyen áldott ez a szent hely, melyben egybegyültünk, hogy az egy Istenről, az egész emberi-nem Atyjáról az Ur Jézus Krisztus által értekeződvén, a szentírások, józanokosság, természet és historia vezérlése alatt a keresztény hitben megerősödjünk.

Egyetlen egy Isten! jelenjél meg köztünk szentlelked által, hogy akaratodat érthessük és teljesíthessük. Erősíts meg a megismert igaz hitben, hogy tetőled soha el ne szakdjunk. Szentelj meg életünkben, hogy az igaz hit világánál erőről erőre menvén, méltók legyünk a mennyei tökéletesek társaságára, a hol te léssz egyedül mindenekben minden.

1. Kor. 15, 28. — Elmondám

Tarcsafalvi Sylvester György,
a kolozsvári unitarium collegiumban
theologia professora (m.h. 1828-ban).

III.

Krisztus iránti szeretet.*)

„Kegyelem legyen mind azoknak, kik szeretik a mi Urunkat, az Ur Jézus Krisztust“.

(Eféz. VI. 24).

Keresztény hívek! Jelen beszédemben azon szeretetről szándéksom elöttetek értekezni, mely részünkről Jézust illeti, — mindenek felett azon alapot vizsgálván, melyen e szeretet nyugszik. Hogy mily nagy fontossággal bír, e tárgy iránt lehetőleg tisztában lennünk: annak fejtegetésével nem akarom figyelmeteket igénybe venni; úgy hiszem, mindnyájan érzitek azt, s felesleges volna hosszas rábeszéléssel hivni fel erre komoly figyelmeteket.

Állítani szokták, még pedig határozottan, hogy a „Krisztus iránti szeretet“ a kijelentett és nem a természeti vallás által parancsolt kötelesség; míg egyéb keresztényi kötelességek teljesítésére mind a természet, mind a kijelentés által indítatunk. Ezek Isten és embertársainkkal való eredeti viszonyainkból származnak; Isten által iráltak lelkünkbe, úgy a szentkönyvbe. Így a hála lételünk Adója —, az igazságosság és szeretet érzése embertársaink iránt: többé kevésbé már erkölcsi tehetségeink által keblünkbe oltott érzelmek; alkatrészeit teszük azon benső törvénynek, mely az öntudatos lélekkel születik; következőleg, mindenütt, hol embert találunk, találunk egyszersmind ezen kötelességekről tanuskodó némi meggyőződésre is; találunk némi érzetére annak, hogy az ember egy magasabb lény iránt, valamint más emberek iránt ön-

*) Love to Christ. — A Sermon. By Rev. W. E. Channing. Szerző bostoni unitárius lelkész volt. Szül. 1780. m. h. 1843.